

Lūšių ežero šaltinis

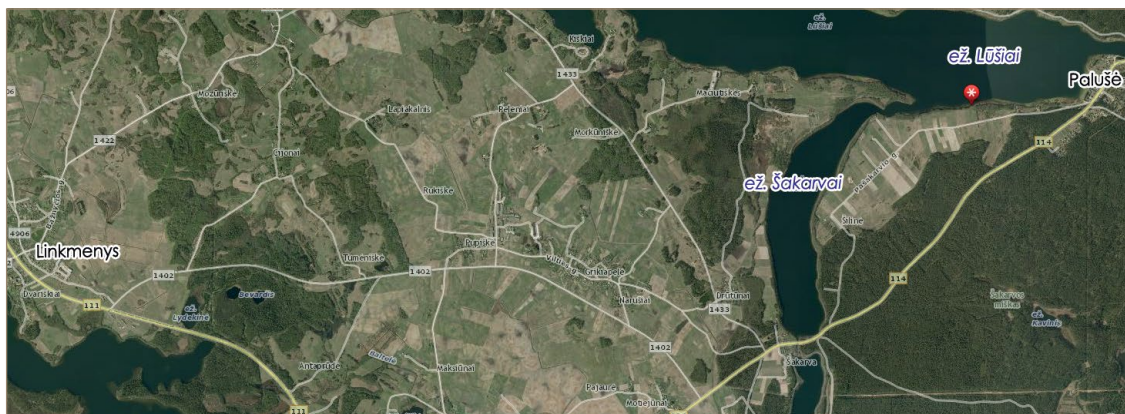
Šaltinio pavadinimas (sinonimai) Lūšių pakrantės šaltinis, Olego šaltinis

Koordinatės (LKS-94) x – 632203; y – 6134402

Tyrimo data 2016-09-07

Turistinė vertė ☺ ☺ ☺ ☺

Adresas ir prieinamumas lankyti

Ignalinos r. sav. ir seniūnijai pavaldi Palūšės kurortinė vietovė centrinėje Aukštaitijos NP dalyje prie krašto kelio (asfalto) Ignalina–Kaltanėnai, apie 4 km į pietvakarius nuo to paties pavadinimo rajono centro. Palūšė – miestelis aukštakame Lūšių ežero šlaite. Sena šios ežeruos tos apylinkės gyvenvietė.

Senus laikus Palūšėje mena vien kirviu ir pjūklų net 1750 metais statyta labai daili Šv. Juozapo medinė bažnytelė su varpine. Žmonių gyvenimas Palūšėje atgręžtas į ežerus, plačiai tyvuliuojančius ir dažnai neramius, neretai putotomis bangomis pasišiaušusius Lūšių vandenį (Kudaba, 1987). Dar sovietmečiu, 1959 metais čia jau buvo įkurta didelė turistinė bazė. Lūšių pakrantė ties Palūše tarsi uosto vartai keliaujantiems ežerų vilnimis, o bažnytelė – lyg stebuklingas švyturys, kiekvienam regima iš gražuolio ežero platybių bei laukianti sugrįžtančio aukštame smėlio krante. Kiekvienas nors kartą čia pabuvojęs išsaugo neblėstančius prisiminimus bei norą dar bent kartą apsilankyti šiame nuostabios gamtos, patrauklaus vietovaizdžio ir ežerų ramumos kampelyje. Daugelio pamilta, išgražėjusi, bet ir dabar ramybe alsuojanti senoji Palūšė, vėsios vilnies nuskalautos smėlėtos Lūšių pakrantės patrauklūs keliauninkui ir kiekvienam poilsiautojui. Tai vieta, kur visada jaučiama ežerų, pušynų ir atpalaiduotos nuo miesto šurmulio gyvensenos bei mąstysenos magija. Kiekvienas atvykęs nesunkiai atras ne vieną poilsinę sodybą, kempingą, stovyklavietę su patogiu paplūdimiu, net kelias valtines,

Ties garždingu atabrada po išlaku alksniu liejasi Lūšių ežero šaltinis

sporto aikštyną ir įrengtus pažintinius gamtos takus. Pasigrožės ežere dabar vis dažniau suplazdančiomis būrėmis. Paskutiniu laikmečiu Lūšiuose vyksta net vis populiarėjanti „Ignalinos ežerų regata“, „Palūšės vasara“ susibūrimai ir kitokie vietos bendruomenės renginiai. Yra ką pamatyti ir kuo pasigrožėti Palūšės apylinkėse, pėsčiomis patraukus Lūšių pakrantėmis link Meironių, Pašakarvės. Ne vienoje vietoje Lūšių ežero rytinio galo pakrantėse smalsus keliauninkas atras vandens prisisiurbusius išsklaidytus krantelio padrėkimus, mažesnes vangias išplovias ir šaltiniuojančius ruožus, labai greitai vėl pradingstančius ežero vandenyse. Tokias šaltiniuojančias požeminio vandens ištakų vietas dažnai aptiksite kai kur šiaurės rytiniame Lūšių ežero krante tarp Palūšės ir Meironių, Lūšių ir Šakarvos pakrantėse nuo Palūšės iki Šilinės vienkiemio, statesnių Mačiutiškės ir Antalksnės paežerės šlaitų papėdėse. Vienur vangiais, kitur smarkesniais srauteliais, bet beveik visada iškart čia pat suplūstančius į Lūšių ežerą.

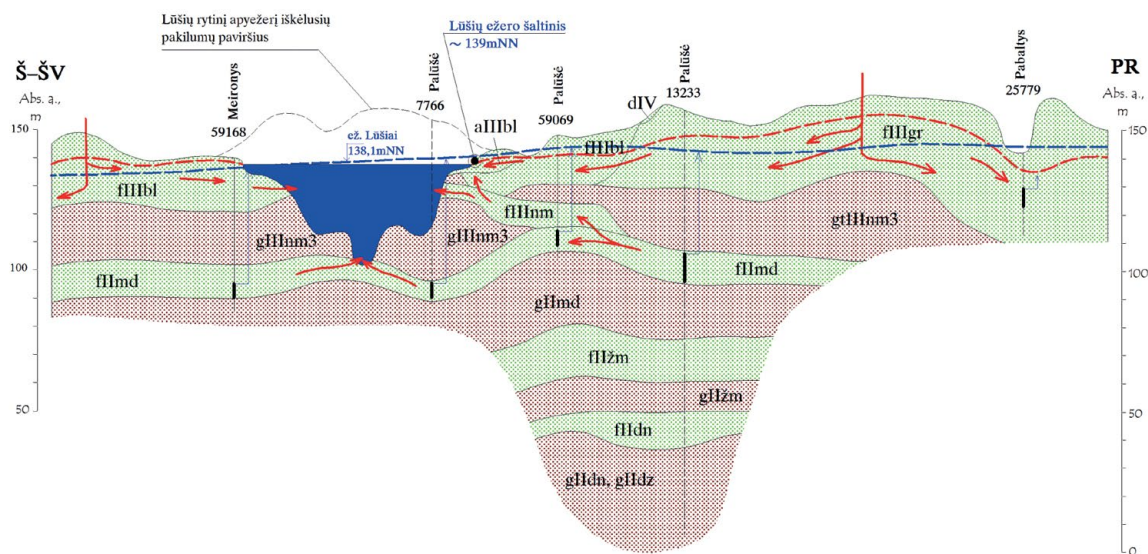
Vienas guvus šaltinėlis liejasi net labai „geležingu“ vandeniu į vakarus nuo Palūšės besidriekiančioje Lūšių pietinėje paežerėje. Jį nesunkiai surasite ties pačia ežero platuma priešpriešiais Meironių kaimą, tik jau kitame ežero krante ir beveik per vidurį tarp Palūšės ir Šakarvos ežero „vartų“. Jo ištaka lėkštame pievos krantelyje prie pat ežero vandens, dabar Rolandui Malakauskui priklausančioje poilsinėje valdoje. Jis ir vadinamas paprastai pagal čia pat tyvuliuojantį ežerą – Lūšių ežero šaltiniu. Netoli (už 600 m), kiek į vakarus pakrante nuo jo Lūšiai plačiu sąsiauriu jungiasi su Šakarvos ežeru ir tarp Palūšės bei Šilinės viensėdžio išlenkia žemą (140–145 m NN) ir lėkštą, platokai dirvonuojančiomis pievomis su krūmokšniais nuklotą terasuotą apyežerį. Šioje vietovėje ties pat ežerais auga išlakūs juodalksniai, už jų į

Pievoje blizga skaidraus, geležingo vandens šaltiniuota akis...

pietryčius tolsta erdvesnės pievų plikumos. Jau už jų palei Palūšės–Kaltanėnų paplentę aukštesnėmis smėlio kalvelėmis kopinėja Šakarvos miško pušynai. Nuvykti ir surasti šaltinį nėra sunku. Iš Palūšės link jo apie kilometrą veda gerai įvažinėtas siauras žvyrkelis, krypstantis pačia pietine Lūšių paežere į vakarus link Šilinės. Jis iš plento atsišakoja Palūšės pietiniame pakraštyje kitoje nuo parduotuvės-kavinės pusėje, pakrante nutoldamas palei naująją valtinę, sporto aikštyną ir kempingą. Kiek toliau jų abipus keliuko apyežeris „nusėtas“ poilsinėmis individualiomis valdomis, jau suręsta net nemažai naujų namelių. Nuo plento juo nutolę tik 1,1 km, dešiniau žvyrkeliuko ir iškart už pralaidos vandeniui po juo pamatysite elektros skydinę. Greta jos įėję pro individualios valdos užtvartą ir pievoje įmintomis vėžėmis už 100–150 m lengvai pasieksite

ieškomą Lūšių ežero šaltinėlių paežerėje. Aišku, kad toks „pasivaikščiojimas“ prie šaltinio derėtų su valdos šeimininko žinia. Gražiai sutvarkytoje, vaizdingoje ir ramioje paežerėje ties siauru gargždingu paplūdimiu bei plačiu nendrynu, krantelyje po dideliais apgenėtais alksniais ir liejasi šaltinis. Prie šaltinio kiek seniau atvedė ir jį parodė Olegas Jakubovskis – ignalinietis, dirbęs parke ir Ignalinos žvejų ir medžiotojų draugijoje. Dabar patyręs žvejas, gerai pažįstantis šiuos ežerus gyvena Vilniuje, o jo žento Rolando valdoje veržiasi gaivi ir šeimininkų saugoma versmė. Ne kartą ir mūsų geologų čia kartu laisvalaikiu su juo pabūvota, žūklauta Lūšiuose, karštą vidurdienį randant atokvėpį prie šaltinėlio augančių alksnių pavėsyje. Mūsų mėgstančių pažvejoti, draugų tarpe versmelė paprastai ir vadinama Olego šaltiniu. Tegul dar ilgai neišsenka įdomus ir vertingas Lūšių ežero arba Olego šaltinėlis!

Orografinė padėtis, hidrogeologinės sąlygos ir aplinka

Šiaurinėje ir vidurinėje, didesnėje Ignalinos ežeryno teritorijos dalyje buvusi erdvi, net iki 15–20 km pločio, smėlėtais susikalvojimais tarpuežeriais išsidraikiusi miškinga ir ežeruota Ignalinos–Kaltanėnų fluvio-glacialinė lyguma Palūšės apylinkėse pastebimai susiaurėja. Rytiniais ir vakariniais išoriniais pakraščiais ji atsiremia į pakilesnes ledyninių kraštinių darinių (gtIII_{nm3}, ftII_{md}) morenines, vietomis žvirgždingas kalvas. Iš rytų pusės prie jos priartėja Švenčionių (Šiaurės Nalšios) kraštinės moreninės aukštumos, o iš vakarų Aukštaičių kraštinės moreninės aukštumos stačiašlaičiai morenos iškyšuliai, keterėti gūbriai ir pakilumų šlaituoti išlinkimai. Iškart, tik susikalvojusiai smėlėtai lygumai pradėjus siaurėti skersai ją pertveria Lūšių (390,9 ha) ir Gavio (124,3 ha) ežerų pradubos. Maždaug Pagavės, Palūšės ir Mačiutiškės platumoje ledyno tirpsmo vandens veržlių srautų morenoje išgremžta ir fluvio-glacialiniais smėlynais (fIII_{bl}, fIII_{gr}) įklota, iš šonų moreninio priemolio kalvomis suspausta prieledyninės dubumos ašinė „siauruma“ net kelis kartus „susitraukusi“ ir yra 4,5–5 km pločio. Ji taip pat užpildyta storasmėliais, panašiai kaip ir visa iki jos iš šiaurės pusės atsidriekusi erdvesnės fluvio-glacialinės lygumos teritorija.

Nuo Palūšės iki Žeimenio ežero dvišakio išplatėjimo prie Obelų Rago įdubusios ir susiaurėjusios reljefe dubumos šonuose atsiranda vis daugiau glacialinių (moreninių) nuogulų, išnyksta infiltracijai imlūs smiltynai. Prie dar vis išliekančių smėlėtomis Lūšių ir Gavio paežerių, beveik ties vakariniais ir rytiniais šių ežerų galais jau iškyla moreninio priemolio (gtIII_{bl}) kalvos. Vandensparingos priemolingos kalvos dungso rytiniame Gavio krante prie Antagavės, nusidriekdamos raizgytais stačiais šlaitais link Ignalinos. Priemolingi aukštumos šlaitai nuo fluvio-glacialinės lygumos pakraščio stačiai kyla į viršų vakariniame Šakarvos apyežeryje, pietvakarine Lūšių pakrante prie Mačiutiškės ir Pabiržės. Nedidelio ir siauro Lūšykščio šlaitai statūs, aukšti ir beveik ištisai priemolingi. Tai lyg pakilusioje į viršų tarp Antagavės ir Mačiutiškės mažai laidaus moreninio priemolio užtvaroje ledynų vandens srautų atverta ir palikta siaura smėlinga spraga arba „patogūs vartai“ paviršiniam ir požeminiam nuotėkiui prasprūsti jau į kitą nemažą Lakajos fluvio-glacialinę lygumą su Inturkės–Labanoro dubumoje pasitvenkusiu ežerynu. Šias abi fluvio-glacialines lygumas į bendrą vandentakos sistemą sujungia ir drenuoja ta pati šaltavandenė Žeimena. Beveik pačiame smėlėtos siaurumos pradžios viduryje prigludusi Palūšės vietovė, o ledynų tirpsmo vandens praplautos įdubos vakariniu pakraščiu iš šiaurės į pietus, nuo pat Lūšių, nutolsta Šakarvos (79 ha) ir Žeimenio (436,5 ha) ežerų siauri ir pailgi lyg upė rininiai dubakloniai. Ryški ir veržli Žeimenos ištaka Žeimenų ežero gale, ties Kaltanėnais. Pačiame ištake iš ežero, tai jau vidutinio dydžio upė, į vieną sraunumą surinkusi ir nuplukdanti savo išdraikytais aukštupiais dideliame ežeryne sukaupią paviršinio ir požeminio vandens perteklių. Toje vietoje Žeimena surenka ir nuplukdo vandenį iš 771 km² baseino ploto (Blatrušaitienė, Jablonskis, Lasinskas, 1975). Pats Žeimenis driekiasi net 12 km iš šiaurės į pietus, siauras ir vingiuotas, jo siaurumose prie Ožkinių ir kitur jaučiamas vandens tekėjimas. Jis labiau primena upę nei ežerą ir byloja apie itin pratakų – upinį savo režimą. Todėl iš ežero ką tik pabėgusi Žeimena iškart vandeninga, pačiame ištake jos vidutinis daugiametis debitas – net 5,46 m³/s (19 656 m³/h, arba apie 472 tūkst. m³ per dieną) (Kilkus, 2013). Visa ši tarp dviejų Baltijos kalvyno skliautinių aukštumų siaurai įdubusi smėlėta, vandentakai

paviršiumi ir požemiu labai pralaidi dubuma, išskaptuotas ilgas tirpsmo vandens Šakarvos–Žeimenų rininis dubaklonis yra buvusio ledynmečio unikalus pakilimas.

Lūšių ežeras savo ilguma ištįsęs vakariniame, o greta esantis Gavys – rytiniame Ignalinos–Kaltanėnų ežerotos fluvio-glacialinės lygumos susiaurėjimo pakraščiuose. Paviršinėmis tėkmėmis tarpusavyje ežerai nesujungti, nors tarp jų tik apie 700 m pločio Palūšės mišku apaugusių smėlynų (fIIIgr) tarpas. Fluvio-glacialinės lygumos pasikalvojusiam reljefe Gavys tyvuliuoja gerokai aukštesniame (153,3 m NN) lygyje, o Lūšiai – žemiau (138,1 m NN). Susidaro apie 15 m tarp jų vandens lygių skirtumas. Tas gali lemti tam tikras nematomas jų sąsajas laidžiu smėlingu požemiu. Gal todėl aplinkiniuose Palūšei ežero šlaituose bei jų papėdėse ir galima rasti šaltinių vietų. Tokių pastebėta Lūšių rytiniame gale, palei siaurąją įlanką su senąja valtine. Įlankos kranteliai kai kur padrėkę, o trumpa raguva palei poilsinės su paplūdimiu pakraštį į ežerą nuskuba šaltiniuotas upokšniukas. Šaltinių būta ir šiauriniame Lūšių krante, ties buvusiu Nacionalinio parko administraciniu pastatu. Čia savo viršūnes iškelia dvi aukštokos (164,6 ir 166,3 m NN), senu pušynu apaugusias ir į Lūšių pusę skardingos smėlio kalvos. Iš jų gilumos į ežerą gali srovėti prasiveržę gruntinio vandens srautai, ties papėdėmis atverdami šaltiniuotas išsklaidytas ištakas ir padrėkimus.

Lūšius vanduo pasiekia iš didelio 493 km² ploto maitinančio baseino, nuo Ažvinčių ir Minčios girių pusės. Ežere sukaupta daug vandens, kurio tūris ištis išpūdingas – apie 132 mln. m³. Be to, ežero vanduo per metus atsinaujina net 2,5 karto (Kilkus, 2013). Pats ežeras pailgu guoliu įkrintęs dviejų rininių dubaklonių sankirtoje. Vienas jų yra vakarų–rytų krypties, pasiekiantis Lūšių ilgumas net nuo Alksno ežero. Rytinėje dalyje jį kerta iš šiaurės į pietus nusidriekianti kita ilgoji Asalnų–Šakarvų–Žeimenų rina. Pats ežeras duobėtas. Didžiausia gelmė (37 m) yra rytinės dalies plote priešais Palūšę arba 400–450 m tiesiai į šiaurę nuo Lūšių ežero šaltinio. Tarp Palūšės ir Šilinės driekiasi Lūšių ir Šakarvos pratakiais vandeniomis lanku išlenkta pietrytinė kiek sulėkštėjusi pakrantė, iškylanti maždaug iki 150 m NN ir apjuosta plačiomis smėlingomis terasomis. Panašiai kaip ir palei Žeimenio, Šakarvos ežerus, čia labiau išplitusios aukštesnės (III, IV, V) ežerinės terasos, kurios atitinkamai apylygiai virš ežero vandens plyti 3,5 m (iki 142 m NN), 8 m (iki 146 m NN) ir 11 m (iki 150 m NN) aukštyje (Garunkštis, Stanaitis, 1978). Nuo Lūšių ežero šaltinio pakrantės pažežeriniai terasuoti smėlynai (aIIIbl, fIIIbl) tęsiasi į pietryčius maždaug iki Palūšės–Šakarvos plento atkarpos. Iškart už jų jau Šakarvos miškuose plyti ankstyvesni fluvio-glacialiniai smėlėti (fIIgr) susikalvojimai.

Sprendžiant iš sudaryto apibendrinančio hidrogeologinio pjūvio, Lūšių ežero guolis arba jo povandeninė duobėta giluma išskobta ir atverta persikertančių senųjų rininės kilmės pradubų. Įgilintos į kvartero storymės viršutinę dalį, jos ištisai prakirtusios net keletą vandeninųjų ir vandensparinių sluoksnių. Todėl ežero duburys nėra vien tik „pakabintas“ smėlingame gruntiniame fluvio-glacialinių (fIIIbl) nuogulų vandeningajame sluoksnyje, kaip dažnai matoma kitose šio ežeryno vietose, bet povandeninius šlaitus jau stabiliai laiko moreninis priemolis (gtIII_{m3}, gIII_{m3}), į juos atsiremia jame įsiterpusios smėlio (fIIIm) skeldės ir tarp sluoksniai. Giliausiuose ežero įdubimuose vandensparingos morenos dariniams sunykus (priedyniniams srautams šiuos darinius giliau išplovus), atsiveria net ir spūdinis Medininkų

(fII_{md}) tarpmoreninis vandeningasis sluoksnis. Jis labiau apvandenintas, pasižymi platesniu išplitimu bei ties Palūšės slūgso 49–64 m gylyje (gr. 7766, 13233, Palūšė), Meironyse – 37–49 m gylyje (gr. 59168, Meironys). Jis glūdi ir visur po Lūšių ežero dugnu, turėdamas tamprų glaudų ryšį su ežero vandeniu. Šis tarpmoreninis vandeningasis sluoksnis Palūšės apylinkėse 60–80 m gylio gręžiniais naudojamas viešai vandentiekai (gr. 7766, 28540, 58675, 59168 ir kt.). Povandeniniame duburyje dažnai daug kur glūdint moreniniam priemoliui, vietomis ežero atabradas susiaurėjęs ir staigiai baigiasi stačiu atabrado šlaitu su palyginti dideliu nuolydžiu ir beveik iškart už jo prasidedančia 10–25 m gelme. Gilus, gausiai vandens sukaukęs Lūšių ežeras tyvuliuoja kiek žemiau požeminio vandens pjezometrinio lygio, todėl nesunkiai nudrenuoja tarpmoreninių sluoksnių, o iš supančio laidaus smėlėto (aIII_{bl}, fIII_{bl}, fIII_{gr}) apyežerio ir nemažai gruntinio vandens. Palankiuose požeminei ištakai viršvandeniniuose krantuose, ypač galimų nedarnų morenoje vietose gali formotis kylantys ir krentantys šaltiniai. Juos atveria gruntinis, spūdinis (tarpmoreninis) arba net sumaišęs jų vanduo. Paežerėje, gruntinio vandeningojo sluoksnio suplonėjimo vietoje, ir galimos litologinės nedarnos gilesniuose vandenspariniuose sluoksniuose vietoje, kur nespūdinio vandens lygis priartėjęs prie žemės paviršiaus bei spūdinis vanduo lengvai pasiekia gruntinį sluoksnį, dažnai susiformuoja šaltinių ištakos.

Lūšių ežero šaltinis yra kylantis, geležies prisotintu vandeniu išsiliejęs gruntinio vandeningojo sluoksnio suplonėjimo, pasitvenkimo su ežeru ir galimos litologinės nedarnos vietoje. Ši paežerės pievoje atsivėrusi ištaka yra beveik prie pat ežero vandens. Link jos, nuo už 140 m nutiesto žvyrkelio pusės, leidžiasi negili ir lėkšta loma. Šios lomos išplatėjusiame, atsiremiančiame į paplūdimį žemiausiame gale, ties siauručiu paplūdimiu ir žvyringu, gargždingu atabradau priglundęs įdomus, pakankamai veržlus šaltinėlis. Šiame Lūšių ežero krante negilaus atabrado didesne dalimi vieši platoka nendrynų, švendrynų juosta, už kurios iškart prasideda 5–10 m gelmė. Pastarojo šaltinio ištaka atsiradusi akumuliaciniame ežero krante arba sulėkštėjusios trečiosios (?) ežero terasos (aIII_{bl}) priekrantėje, prieš pradedančiu į viršų kilti neaukštu, stabilium kranteliu (0,5–1 m aukščio „lauptu“). Ši terasa čia ištisai siaurai juosia Lūšių ir Šakarvos paežeres. Jos į ežerų vandenis atsiremiančiuose viršvandeniniuose ir žemuose pakraščiuose atrandama nemažai šaltiniuotų vietų, išsisklaidžiusių dumblingų padrėkimų ir šlapviečių, paslėptų vešliuose žolynuose, krūmokšniuose. Tokius išsisklaidžiusius požeminės ištakos židinius, vangiai srovenančias išgraužas nesunkiai rasite ne vienoje vietoje nuo Lūšių ežero šaltinio link Palūšės ir Šilinės, čia pat nusrovenančias tiesiai į ežerų vandenis. Lūšių ežero šaltinėlis veržiasi negiliame duburėlyje. Iš jo į ežerą nučiurlena trumputė, bet vandeninga išplova. Šaltinio žiočių absoliutus aukštis tik apie 139 m NN, labai nedaug virš paties ežero vandens lygio (138,1 m NN). Tai gan pajėgi, vizualiai vidutinio vandeningumo (debitas 1–1,5 l/s, arba iki 5 m³/h) kylanti erozinė versmelė, su nuolatinio veikimo ištakos režimu. Požeminio vandens filtracinis srautas šaltinį pasiekia iš pietryčių pusės, nuo Palūšės–Kaltanėnų plento pusės ir nuo už jo esančių 150–162 m NN aukščio smėlėtų (fIII_{bl}, fIII_{gr}) pakilimų ir susikalvojimų Šakarvos miške. Šia kryptimi link Lūšių ežero ir šaltinio ištakos veržiasi gruntinio ir spūdinio (tarpmoreninių sluoksnių) vandens srautai. Šaltiniuotoje paežerėje gruntinio (aIII_{bl}, fIII_{bl}) vandeningojo sluoksnio storis suplonėjęs iki 5–10 m ir asluojamas aukščiau link žemės paviršiaus pakilusia morena (gtIII_{nm}₃) ar jos fragmentais. Tolesniuose nuo Lūšių pietinės paežerės

pietrytiniuose susikalvojuose atvirų ir imlių infiltracijai smėlynų (fIIIbl, fIIIgr) storis gali siekti 20–30 metrų ir daugiau (gr. 25779, Pabaltys; 13233, Palūšė). Ties šaltinio ištakos zona esant galimoms nedarnoms morenos sluoksniuose (žr. geologinį pjūvį), jo mitybos balanse gali būti ir nemaža dalis spūdinio vandens, prasiveržiančio iš tarpmoreninių vandeningųjų sluoksnių, įskaitant net gilokai glūdintį pajėgų Medininkų (fIIImd) sluoksnį.

Dabartinė būklė ir kaptažas

Šaltinis yra individualioje, prižiūretoje poilsinėje valdoje. Čia Lūšių ežero krantas išvalytas – išrauti krūmai ir menkaverčiai medžiai, palikti tik išlakūs alksniai. Užgožiančioje atbradą nendryno sienoje taip pat bandoma prapjauti tarpą, patogesni maudynėms. Palyginta, nuolat pašienaujama paežerės pieva dabar virtusi gražia veja, kurios apsuptyje prie pat ežero vandens trykšta Lūšių ežero šaltinėlis. Jis nėra kaip nors įmantriau kaptuotas, atrodo natūraliai, kaip pievos žalumoje atsivėrusi skaidri vandens „akis“. Iš po žemių išsiveržus išlygintais šlaiteliais lėkštame duburėlyje, ir skaidriu, švarių, pastoviai pritekančiu ir neužsistovintiu vandeniu užliejus pailgą (50 x 90 cm) žvirgždingą su geležies koloidinėmis apnašomis duobutę, apjuostą 10–30 cm aukščio žolėtais kranteliais. Ištakoje (duobutėje) vanduo iš gilumos veržiasi per gruntinį gelsvo smulkaus, žemiau rudo įvairaus smėlio (aIIIbl, fIIIbl) su žvirgždo ir gargždo tarpais sluoksnį (gr. 59069, Palūšė). Iš jos tiesiai į ežerą, tik apie poros metrų ilgio ir 15–30 cm pločio išplova nuskuba skubri tėkmelė. Šaltiniuotu vandeniu plūstanti ištakos duobutė tik keliasdešimt centimetrų aukščiau ežero vandens. Sutvarkytas ir prižiūrimas šaltinis lankomas šeiminių ir jų svečių, semiamas ir geriamas gairvus jo vandeniu. Patogu prie jo prieiti ir pasisemti vandens, iš šalia į pasitvenkusią duobelę įversto nedidelio riedulio.

Vandens fizinės savybės

Vanduo skaidrus, bekvapis. Nors jis ir neužsistovintis, bet ištakos židinyje ir nutekančioje išplovoje gausu nusėdusių gelsvai rudų lipnių (koloidinių) geležies nuosėdų. Išmatavus mobiliu matuokliu (2016-09-07) vanduo buvo 12,8 °C temperatūros, silpnai šarminis (pH – 7,30). Savitasis elektros laidis (SEL – 447 μS/cm), vandens oksidacinis ir redukcinis potencialas (Eh = -43 mV). Paskutiniojo neigiama vertė ir padidėjęs geležies vandenyje kiekis rodo šaltinio sąsajas ne tik su gruntiniu, bet galbūt ir su spūdiniu (tarpmoreninių sluoksnių) vandeniu. Tas leidžia manyti apie kylančio šaltinio tipą.

Vandens cheminė sudėtis

Vanduo gėlas, turi mažai mineralinių medžiagų (470 mg/l). Šaltinio vanduo santykinai kietas, bendrasis jo kietumas 5,70 mg-ekv/l, visas lemiamas karbonatinio kietumo – lengvai pašalinamo virinant. Nors šaltinio ištaka susiformavusi žemoje paežerėje, vandenyje nedaug organinės medžiagos (permanganatinė oksidacija 2,64 mg O/l). Neužterštas azoto junginiais, nitrato ($\text{NO}_3 < 0,24$ mg/l) ir amoniako ($\text{NH}_4 < 0,03$ mg/l) analitinės vertės mažesnės už aptikimo ribą. Nedideli natrio (4,23 mg/l), sulfatų (5,27 mg/l) ir chlorido (7,34 mg/l) kiekis. Vandenyje labai daug bendrosios geležies ($\text{Fe}_b = 1,96$ mg/l), kuri ištiesi nuosėdomis padengus šaltinio dugną ir išplova, gausiai nuklodama šviesiai ruda luobele užlietus gargždo apvalainukus.

Šaltinio vanduo priskiriamas kalcio, magnio hidrokarbonatiniam tipui. Cheminę jo sudėtį galima išreikšti Kurlovo formule:

$$M0,47 \frac{HCO_3 95}{Ca68Mg29} T12,8Q1 - 1,5$$

Mėginio adresas: Lūšių ežero šaltinis Reg. Nr. 961-16

Nustatomo komponento pavadinimas	Nustatyta vertė		
	mg/l	mg-ekv/l	ekv. proc.
Ištirpusių mineralinių medžiagų suma	470		
Sausoji liekana 180 °C	294		
Bendrasis kietumas		5,70	
Karbonatinis kietumas		5,70	
Nekarbonatinis kietumas		0,00	
Anijonai:			
Chloridai, Cl ⁻	7,34	0,21	3,45
Sulfatai, SO ₄ ²⁻	5,27	0,11	1,81
Hidrokarbonatai, HCO ₃ ⁻	351,90	5,77	94,75
Nitritai, NO ₂ ⁻	0,17	0,00	0,00
Nitratai, NO ₃ ⁻	< 0,24	0,00	0,00
Katijonai:			
Natris, Na ⁺	4,23	0,18	3,06
Kalis, K ⁺	0,14	0,00	0,00
Kalcis, Ca ²⁺	80,01	3,99	67,86
Magnis, Mg ²⁺	20,81	1,71	29,08
Amoniakas, NH ₄ ⁺	< 0,03	0,00	0,00
Kitos analizės:			
pH, pH vienetai 20 °C	7,65		
Permanganato skaičius, mg O/l	2,64		
Fosfatai, PO ₄ ³⁻ /P, mg/l	0,12		
Bendroji geležis, mg/l	1,96		
Savitasis elektros laidis, μS/cm	508		

Tautosaka, kraštotyrinės žinios

Palūšę augti skatino prekybos kelias, kuris čia viduramžiais vedė iš Vilniaus į Daugpilį, Polocką. Rašytiniuose šaltiniuose gyvenvietė paminėta 1651 metais. Dvaro palivarkas, valdytas Šumskių, minimas nuo 1657 metų. Į šiaurės rytus nuo Palūšės kapinių yra 12 pilkapių, datuojamų VIII–XII amžiumi. Antrajame pilkapyne į rytus nuo kaimo yra 62 pilkapiai, juose archeologai rado VIII–IX a. dirbinių. Atvirame nuo Lūšių aukštame krante stovi unikalus medinis liaudies architektūros ansamblis – Šv. Juozapo bažnyčia, pastatyta dar 1750 metais ir aštuonkampė dviejų tarpsnių koplyčia (varpinė). Greta bažnyčios Aukštaitijos nacionalinio parko direkcijos rūpesčiu įrengta akmens amžiaus būsto ir Rytų Lietuvos pilkapio ekspozicija. Tarp Palūšės ir Meironių kaimų įrengtas 3,5 km ilgio Botanikos takas. Prie Meironių kaimo įrengtas gražus skulptūrų takas. Jame stovi 16 stogastulpių, vaizduojančių padavimų ir legendų personažus (Lietuva. Kelių atlasas. Vilnius, 2011).